

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**76-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

14 травня – 23 травня 2024 р.

законодавства : науково-методичні рекомендації. Харків, 2015. URL: <https://core.ac.uk/reader/187222290> (дата звернення: 23.04.2024).

5. Вознюк А. А., Щирська В. С. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів : монографія. К. : Освіта України, 2017. 184 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/d5fd03ed-1b24-4f7b-852f-b241104903c9/content> (дата звернення: 23.04.2024).

6. Європол наклав наркокартель, який контролював третину торгівлі кокаїном в Європі. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3623613-evropol-nakriv-narkokartel-akij-kontroluvav-tretinu-torgivli-kokainom-v-evropi.html> (дата звернення: 23.04.2024).

7. Торгівля наркотиками в Італії та за кордоном: для того, щоби виграти справу потрібна допомога кваліфікованого адвоката. International Lawyers Associates. URL: <https://internationallawyersassociates.com/uk/%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BC-%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%BE%D0%BC-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2/> (дата звернення: 23.04.2024).

УДК 343.1

В.О. Шульга, асистентка кафедри публічного управління, адміністрування та права, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЗУМІННЯ ІНСТИТУТУ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З УРАХУВАННЯМ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Розуміння інституту закриття кримінального провадження є ключовим аспектом сучасної правової системи, особливо з урахуванням правових позицій Верховного Суду. Цей інститут відображає принципи справедливості, ефективності та захисту прав людини, які лежать в основі кримінально-правової доктрини. В контексті розвитку правової науки та практики важливо розглянути сутність, зміст і особливості застосування закриття кримінального провадження з урахуванням юридичної практики та рішень Верховного Суду.

На думку деяких науковців закриття кримінального провадження є однією з форм закінчення досудового розслідування, підстави та порядок яких передбачено КПК України [1, с. 21-22].

Цікавим видається визначення закриття кримінального провадження, наданого Т.О. Біліченко, яке звужується до закінчення досудового розслідування, яке відбувається через наявність обставин, що виключають кримінальне провадження, або підстав для звільнення особи від

кримінальної відповідальності. Подальше розслідування після закриття кримінального провадження є неможливим до того часу, коли постанова про закриття кримінального провадження не буде скасована в установленому КПК України порядку [2].

І.І. Гафич також зазначає, що закриття кримінального провадження є комплексною формою закінчення досудового розслідування, оскільки включає низку підстав, які є різними за правовою природою і наслідками [3].

Жмудінський В.П. конкретизує перелік суб'єктів закриття кримінального провадження та вказує, що це процесуальна дія органів досудового розслідування та/або суду, яка полягає у закінченні досудового розслідування у зв'язку з наявністю певних юридичних фактів [4].

У свою чергу, за визначенням, наданим В.М. Тертишником, закриття кримінального провадження є не лише процесуальним рішенням уповноваженого суб'єкта, а й юридичним актом, у силу якого вирішується доля зібраних речових доказів й майна, на яке накладено арешт, а правовідносини учасників процесу після набуття чинності прийнятим рішенням переводяться в русло цивільних правовідносин [5, с.42].

Враховуючи позицію ККС ВС від 04.07.2019 р., закриття кримінального провадження є однією з форм закінчення провадження, яке застосовується у випадках, прямо передбачених ст. 284 КПК України [6]. ВАКС у своїх рішеннях надає більш ширше трактування даного поняття, так в ухвалі №991/4075/23 від 01.06.2023 р. зазначено, що закриття кримінального провадження відповідно до положень Глави 24 КПК України є формою закінчення досудового розслідування, яке здійснюється в силу наявності обставин, що виключають кримінальне провадження, або при наявності підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності [7].

З огляду на вказані визначення та правові позиції закриття кримінального провадження може тлумачитися як процесуальна дія, що завершує певну стадію кримінального процесу (зазвичай досудове розслідування), або як юридичний акт, який перетворює правовідносини учасників процесу в іншу площину, зокрема у цивільні правовідносини.

Однак, закриття кримінального провадження не обмежується лише досудовим розслідуванням. Це може стосуватися і судового процесу, а також може бути пов'язане з апеляційними або касаційними провадженнями. У даному контексті обмежене розуміння закриття кримінального провадження лише на стадії досудового розслідування не відповідає повноті його значення та може призвести до неправильного тлумачень та застосування у правотворенні.

При дослідженні поняття «закриття кримінального провадження» О.О. Торбас підсумовуючи думки різних науковців дійшов висновку, що дане поняття є багатоаспектним та може проявлятися як: етап

кримінального процесу; самостійний інститут кримінального процесуального законодавства; завершення стадії досудового розслідування чи судового розгляду (у визначених законом випадках) та рішення уповноваженого суб'єкта щодо припинення кримінального провадження відносно особи чи всього провадження, яке оформляється як окремий процесуальний документ [8, с. 31-32].

Подібним до висновку О.О. Торбаса, є розуміння «закриття кримінального провадження» вираженого у судовій практиці. Так, у рішеннях судів зазначається, що за своєю правовою природою закриття кримінального провадження, як процесуальне рішення уповноважених державних органів, є формою закінчення кримінального провадження, яка виключає правомочність правоохоронного органу щодо розслідування обставин, за яким ухвалено рішення про закриття. Із закриттям кримінального провадження процесуальна діяльність щодо особи повністю закінчується, подальший рух провадження виключається. Дане розуміння поняття є подібно до доктринального визначення «закриття кримінального провадження» [9].

У своїх наукових пошуках А.В. Мурзановська, В.Г. Пожар та Д.В. Шилін обґрунтували, що «закриття кримінального провадження» є правовою категорією, яка виникає внаслідок встановлення юридично значущих фактів та обставин і призводить до юридичних наслідків у формі правової реакції держави на дії певної особи. На думку авторів, ця процедура ґрунтується на підставах закриття кримінального провадження, які пов'язані з різними аспектами проведення кримінального розслідування, а також захищають права, свободи та законні інтереси учасників цього процесу [10].

На основі наведеного твердження, продовжуючи дослідження правових позицій національних судів України щодо розуміння поняття «закриття кримінального провадження» видається цікавим здійснити дослідження цього питання через призму розуміння ВС окремих підстав закриття кримінального провадження, передбачених ст. 284 КПК України.

Об'єднана палата Касаційного кримінального суду ВС вказує, що закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю особи, щодо якої здійснюється це провадження, по суті означає припинення процесуальної діяльності щодо встановлення винуватості особи у вчиненні певного злочину та відмову держави від притягнення її до кримінальної відповідальності й призначення їй покарання. У постанові Великої Палати Верховного Суду зазначено, що закриття кримінального провадження щодо фізичної особи з реабілітуючих підстав слід розуміти як факт підтвердження незаконних дій органів досудового розслідування, які в судовому порядку додатково не потрібно такими визнавати [11].

У постанові ККС ВС по справі №153/1289/19 від 11.12.2019 р. закриття кримінального провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК

України слід розуміти як юридичний факт, що встановлює відсутність злочинності та караності діяння відповідно до нового кримінального законодавства. Це рішення не має наслідків у сфері кримінально-правової відповідальності для особи, а натомість спрямоване на захист її прав. Отже, у зв'язку з принциповим виключенням питання про кримінальну відповідальність за відповідне діяння, кримінальне переслідування стосовно підозрюваного або обвинуваченого має бути припинене. Судове рішення у судовому провадженні має враховувати цю зміну державної оцінки діяння і процесуально реагувати на скасування кримінальної відповідальності за нього [12].

Як висновок, закриття кримінального провадження в українській судовій практиці визначається як форма завершення процесуальної діяльності щодо особи, яка виключає подальше розслідування і правомочність правоохоронного органу.

Література:

1. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: монографія. Харків : Право, 2008. 296 с. С. 21-22.
2. Біліченко Т. О. Підстави закриття кримінального провадження: поняття, сутність, види. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 2(3). С. 67-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_2%283%29_14
3. Гафич І. І. Організаційно-правові основи участі прокурора у вирішенні питання про закриття кримінального провадження. Дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії. 081 Право. Нац. юр. ун. ім.і Я. Мудрого. Харків, 2021. 254 с.
4. Жмудінський В.П. Закриття кримінального провадження: актуальні питання. Право і суспільство. 2018. №3. С. 253-258. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_2/43.pdf
5. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 13-те, допов. і перероб. Київ: Правова Єдність, 2017. 824 с.
6. Постанова від 04.07.2019 № 128/1266/16-к Верховний Суд. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/82968319>
7. Ухвала від 01.06.2023 № 991/4075/23 Вищий антикорупційний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/111346542>
8. Горбас О. О. Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України : монографія. Одеса : Юридична література, 2015. 168 с. URL: <http://surl.li/suonj>
9. Ухвала від 09.02.2024 № 639/295/23 Жовтневий районний суд м. Харкова. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/116912940>
10. Мурзановська А., Пожар В., Шилін Д. Закриття кримінального провадження в контексті дотримання презумпції невинуватості та розумних строків: окремі теоретико-методологічні та праксеологічні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 56. С. 84–88. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.56.18>
11. Постанова від 25.03.2020 № 641/8857/17 Верховний Суд. Велика Палата. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/88570901>
12. Постанова від 11.12.2019 № 153/1289/18 Верховний Суд. Касаційний кримінальний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/86435698>